

### บทที่ 3

#### สภาวะการณ์ต่างๆ

การศึกษาสภาวะการณ์ต่างๆทั้งในโลกตะวันตกและในประเทศไทยเป็นอีกหนึ่งเรื่องที่สำคัญสำหรับการศึกษาค้นคว้า เนื่องจากสถาปนิกไทยรุ่นบุกเบิกทั้ง 6 ท่านนั้นได้ไปศึกษาต่างประเทศและกลับมาทำงานที่ประเทศไทย จึงควรทราบถึงเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกประเทศ เพื่อนำไปใช้ประกอบการวิเคราะห์ได้ในบทที่ 5

#### 1. สภาวะการณ์โลกตะวันตก

สำหรับการศึกษาสภาวะการณ์ในโลกตะวันตก ผู้ศึกษาได้กำหนดช่วงเวลาที่ศึกษาเป็นตั้งแต่ พ.ศ.2444 – พ.ศ.2472 (ค.ศ.1901 – ค.ศ.1929) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คาดว่าหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร สถาปนิกท่านแรกของกลุ่มเดินทางไปศึกษาต่างประเทศฝรั่งเศส จนกระทั่งหม่อมเจ้าไวทยากร วรวรรณสถาปนิกคนสุดท้ายของกลุ่มเดินทางกลับจากต่างประเทศหลังสำเร็จการศึกษา ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีเหตุการณ์ต่างๆ ดังนี้

**1.1 สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง** ในช่วงปี พ.ศ.2460 (ค.ศ. 1917) สงครามโลกครั้งที่ 1 ก็เกิดขึ้น โดยได้มีการแบ่งแยกประเทศมหาอำนาจในโลกออกเป็น 2 ฝ่าย อันได้แก่ กลุ่มมหาอำนาจตอนกลาง ซึ่งประกอบด้วย เยอรมัน ออสเตรีย ฮังการี อิตาลี และกลุ่มสัมพันธมิตรอันประกอบด้วย อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และมีประเทศอื่นๆเข้าร่วมตามมา<sup>1</sup> ความขัดแย้งในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ได้ลุกลามแผ่ขยายไปทั่วพื้นที่ของยุโรป โดยการสู้รบในระยะแรกเป็นการสู้รบทางทหาร และในระยะต่อมาก็เปลี่ยนเป็นการสู้รบทางเศรษฐกิจช่วยต่อสู้ทางการทหาร สงครามโลกครั้งที่ 1 นี้จบสิ้นอย่างสมบูรณ์เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ.2461(ค.ศ.1918) เมื่อ

---

<sup>1</sup>วนิดา ตรงยางกูร, ประวัติศาสตร์ยุโรปสมัยใหม่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2519), 13.

เยอรมันยอมหยุดยิง ทำให้ฝ่ายมหาอำนาจกลางแพ้สงคราม<sup>2</sup> ภาวะหลังจากเหตุการณ์นี้เกิดปัญหาตามมาอย่างท่วมท้น ซึ่งเหล่านี้นั้นก็คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างชนชั้นกรรมกรและนายจ้าง ทรัพยากรต่างๆถูกทำลายไปอย่างมากมาย<sup>3</sup>

ในช่วงต้นศตวรรษที่20 เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองคือหลายประเทศเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบอบประชาธิปไตยมาเป็นระบอบสาธารณรัฐ พ.ศ.2460 (ค.ศ. 1917) ปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย พ.ศ.2461 (ค.ศ.1918) ปฏิวัติในเยอรมัน พ.ศ. 2465 (ค.ศ.1922) เกิดการปฏิวัติในอิตาลี

ตารางที่ 2 ตารางสรุปช่วงเวลาเหตุการณ์สำคัญในตะวันตก ระหว่าง ค .ศ.1901 – 1930

| ช่วงเวลา                        | เหตุการณ์สำคัญ              |
|---------------------------------|-----------------------------|
| ค.ศ. 1914-1918 (พ.ศ. 2457-2461) | สงครามโลกครั้งที่ 1         |
| ค.ศ. 1917 (พ.ศ. 2460)           | ปฏิวัติคอมมิวนิสต์ในรัสเซีย |
| ค.ศ. 1918 (พ.ศ. 2461)           | ปฏิวัติในเยอรมัน            |
| ค.ศ. 1922 (พ.ศ. 2465)           | ปฏิวัติในอิตาลี             |

ที่มา : จากการศึกษาของผู้วิจัย

**1.2 กระแสความนิยมของสถาปัตยกรรมวันตก** ในช่วงเวลา ค.ศ. 1901 – ค.ศ. 1930 ที่สถาปนิกทั้ง 6 ท่านศึกษายังต่างประเทศนั้นก็มีกระแสความนิยมทางสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นอย่างมากภายในโลกตะวันตก ได้แก่

**1.2.1 Neoclassic** นีโอคลาสสิก(Neoclassic) แพร่หลายอย่างมากในฝรั่งเศส คำว่านีโอ(Neo)แปลว่าใหม่ คำว่าคลาสสิก(Classic) ในที่นี้หมายถึงศิลปะของกรีกในช่วง 540 - 400 ปีก่อนคริสตกาล Neoclassicจึงหมายถึง การนำรูปแบบคลาสสิกเดิมมาถ่ายทอดใหม่ในรูปแบบใหม่ที่

<sup>2</sup>ชวี เกชาวัต, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจยุโรป (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, 2523), 20.

<sup>3</sup>วรุฒิ หิรัญรักษ์, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจยุโรป (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), 14.

สัมพันธ์กับสังคม<sup>4</sup> แต่คำว่า Classic นั้นจริงๆแล้วมีความหมายว่า รูปแบบใดก็ตามหลังจากที่ได้เปลี่ยนแปลงจนเปลี่ยนแปลงไม่ได้แล้ว สามารถเรียกได้ว่าเป็น Classic ของรูปแบบนั้น หรือหมายถึง สูงสุดแล้ว ไม่พัฒนาต่อไปแล้ว Neoclassic เป็นรูปแบบทางศิลปะและสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้น 2 ครั้ง ในช่วงศตวรรษที่ 18 และช่วงศตวรรษที่ 20 ภายใต้รูปแบบที่ต่างกัน ในยุโรปกระแสนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปีค.ศ. 1765 อันเป็นปฏิกิริยาตอบโต้ต่อกระแสของ บาโรค(Baroque) และ รอคโคโค(Rococo)

Neoclassic แพร่หลายอย่างมากในอังกฤษและฝรั่งเศส โดยสืบทอดผ่านกลุ่มนักศึกษาที่ได้ไปศึกษาที่โรม ที่ได้เห็นผลงานของกรีกและโรมันโบราณ และผ่านงานเขียนของ Johann Joachim Winckelmann<sup>6</sup> Neoclassic ในช่วงที่ 1 หรือช่วงศตวรรษที่ 18 นั้นยังใช้รูปทรงของยุโรป แต่สำหรับ Neoclassic ในช่วงที่ 2 หรือช่วงศตวรรษที่ 20 นั้นให้ความสนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีมากขึ้น ในฝรั่งเศสเรียกช่วงที่ 1 ว่า “Louis XVI Style” และเรียกช่วงที่ 2 ว่า “Directoire” หรือ “Empire”

**1.2.2 Romantic** ลัทธิโรแมนติค(Romanticism) ก่อตัวขึ้นเมื่อปลายศตวรรษที่ 18 ที่ยุโรปตะวันตก<sup>7</sup> โดยเริ่มต้นจากวงการวรรณกรรมก่อนอันเป็นยุคที่ผู้คนชื่นชอบเรื่องราวในวรรณกรรมที่เกี่ยวกับการผจญภัยอันตื่นเต้น เรื่องราวอันเกี่ยวกับยุคกลางของยุโรปเช่น เรื่องกษัตริย์อาเธอร์ เป็นต้น ซึ่งในภาษาฝรั่งเศสเรียกงานประพันธ์ประเภทนี้ว่า “Romance” อันตรงกับคำว่า “Novel” ในภาษาอังกฤษซึ่งแปลว่า นวนิยาย “Romance” จึงกลายเป็นที่มาของคำว่า “Romantic”<sup>8</sup>

การหวนระลึกถึงเรื่องราวในอดีตของผู้คนในช่วงเวลานั้นเป็นภาพสะท้อนของทัศนคติของผู้คนในสังคมว่ายังโหยหาอดีตและไม่พอใจกับความเป็นปัจจุบัน หรือต่อต้านกฎเกณฑ์ของสังคมที่ดำรงอยู่ขณะนั้น อีกประการหนึ่งคือ การต่อต้านศาสนาและคติความเชื่อที่คนทั่วไปนับ

<sup>4</sup> จีรพันธ์ สมประสงค์, ประวัติศาสตร์ศิลปะ (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พรินติ้ง เฮาส์, 2533), 32.

<sup>5</sup> เรื่องเดียวกัน, 34.

<sup>6</sup> Neoclassicism [Online], accessed 10 March 2007. Available from <http://en.wikipedia.org/wiki/Neoclassicism>

<sup>7</sup> Romanticism [Online], accessed 10 March 2007. Available from <http://en.wikipedia.org/wiki/Romanticism>

<sup>8</sup> วิจิตร เจริญภัคตร, ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมตะวันตก : คริสเตียนตอนต้นถึงสมัยใหม่ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543), 215.

ถือ รวมทั้งคุณค่าต่างๆที่คนเห็นเป็นสิ่งดีงาม โดยการต่อต้านทั้งหมดนี้เพียงเพื่อต้องการเพียงประสบการณ์เร้าอารมณ์(Emotional Experience)<sup>9</sup>

Romanticism นั้นยึดเอาอารมณ์เป็นสำคัญ แนวความคิดของโรแมนติคนั้นคือการเร้าอารมณ์ของผู้พบเห็นให้มีความรู้สึกใดๆยามเมื่อมองดูชิ้นงาน นำเสนอรูปแบบและเรื่องราวที่เกินจริง โดยชิ้นงานนั้นต้องก่อให้เกิดจินตนาการได้<sup>10</sup> สำหรับงานสถาปัตยกรรมเนื่องจาก Romanticism ไม่ยึดถือหลักเกณฑ์ เหตุผล และรูปแบบที่นิยมใช้กันขณะนั้น ดังนั้นการใช้รูปแบบ(Style)จากอดีตกันแสนไกลจึงเป็นสิ่งที่เขาใช้ถ่ายทอดความรู้สึกและอารมณ์ออกมา<sup>11</sup> ด้วยเหตุนี้ Romanticism จึงนิยมศิลปะแบบฟื้นฟู(Revival) แต่ไม่ได้ยึดติดกับการฟื้นฟูรูปแบบใดแบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว

สถาปัตยกรรมแบบ Romantic นั้นเริ่มต้นที่อังกฤษก่อน นักประวัติศาสตร์หลายท่านกล่าวว่า Romanticism เป็นเสมือนแนวความคิดที่ทำปฏิกิริยาตอบโต้กับแนวความคิดของยุค Enlightenment ก่อนหน้าที่ยึดถือความคิดในเชิงสังเคราะห์เป็นพื้นฐานสำคัญ โดย Romanticism กลับมองว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดคือสัญชาตญาณ การรับรู้ จินตนาการ และความรู้สึก อันเป็นเหตุให้กลุ่ม Romanticism ถูกมองว่าเป็นพวกไร้เหตุผล<sup>12</sup> แต่ปัจจุบันนักวิชาการบางกลุ่มมองว่าทั้ง Neoclassic และ Romantic นั้นไม่ใช่สิ่งตรงข้ามกันเสียทีเดียว หากเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันและมีความเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดกันและกันด้วยซ้ำ<sup>13</sup>

**1.2.3 Arts and Crafts Movement** ในช่วงรอยต่อระหว่างปีสุดท้ายของศตวรรษที่ 19 และช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 กระแสหลักที่เฟื่องฟูของอังกฤษ ยุโรป และสหรัฐอเมริกาอีกหนึ่งกระแสได้แก่ อาร์ตแอนด์คราฟต์มูฟเมนต์(Arts and Crafts Movement) ที่เริ่มตั้งแต่ ค.ศ. 1880

<sup>9</sup> วิจิตร เจริญภักตร์, ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมตะวันตก : คริสเตียนตอนต้นถึงสมัยใหม่, 215.

<sup>10</sup> จีรพันธ์ สมประสงค์, ประวัติศาสตร์ศิลปะ, 21.

<sup>11</sup> วิจิตร เจริญภักตร์, ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมตะวันตก : คริสเตียนตอนต้นถึงสมัยใหม่, 216.

<sup>12</sup> Romanticism [Online]. accessed 10 March 2007, Available from <http://en.wikipedia.org/wiki/Romanticism>

<sup>13</sup> วิจิตร เจริญภักตร์, ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมตะวันตก : คริสเตียนตอนต้นถึงสมัยใหม่, 215.

จนกระทั่งถึงสงครามโลกครั้งที่ 1<sup>14</sup> โดยแนวความคิดนี้เริ่มต้นมากจากงานเขียนของ John Ruskin ซึ่ง กระแสนี้รุ่งเรืองอย่างมากในช่วงปี ค.ศ.1880 - ค.ศ.1910<sup>15</sup>

ชื่อของ Arts and Crafts Movement นั้นได้มาจากชื่อนิทรรศการที่จัดแสดงที่ ลอนดอนเมื่อปีค.ศ. 1887<sup>16</sup> โดยแนวความคิดเบื้องต้นของ Arts and Crafts Movement เริ่มมาจากการ ค้นหารูปแบบที่แท้จริงและมีความหมายakorปกับเป็นการแสดงปฏิกิริยาตอบโต้กับรูปแบบที่นำรูปแบบ เดิมในอดีตมาใช้ผสมกับรูปแบบใหม่(Eclectic Revival) ซึ่งได้แก่การนำศิลปะยุคVictorian มา ใช้กับชิ้นงานที่ผลิตจากเครื่องจักร(Machine-made Production)อันเป็นผลต่อเนื่องของการปฏิวัติ อุตสาหกรรม กลุ่มคนใน Arts and Crafts Movement ส่วนใหญ่มองว่าผลงานเหล่านั้น “ไร้จิต วิญญาณ”(Soulless)<sup>17</sup> จึงหันหลังให้กับงานที่ใช้เครื่องจักรในการผลิตและยกย่องงานที่เป็น หัตถกรรมที่ทำขึ้นจากฝีมือมนุษย์อย่างประณีต แต่ในบางกรณีศิลปินในกลุ่มนี้บางคนก็ยินยอมใช้ เครื่องจักรช่วยเหลือในการผลิตงานจำนวนมากเช่น William Morris ที่ออกแบบพรมทอมือที่ผลิต จากจักรอุตสาหกรรม

ผลงานสถาปัตยกรรมชิ้นสำคัญในช่วงต้นของกลุ่มนี้เห็นจะเป็น Red House ที่ Bexleyheath ในเมือง London ที่สร้างขึ้นในปีค.ศ. 1859 ออกแบบโดย Philip Webb ให้กับ William Morris Arts and Crafts Movement ให้ความสำคัญอย่างยิ่งในด้านความคิดสร้างสรรค์และเทคนิคใน เชิงช่างฝีมือ Arts and Crafts Movement มีการจัดนิทรรศการหลายต่อหลายครั้งในยุโรป การ แสดงผลงานเหล่านั้นส่งผลต่อความคิดของกลุ่มกระแสอื่นๆในแง่ความเรียบง่ายและสัจจะของวัสดุ ซึ่งปฏิเสธรูปแบบทางประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็น Art Nouveau หรือ De Stijl กลุ่มนักออกแบบใน เวียนนาและ Bauhaus ที่สำคัญ Arts and Crafts Movement ยังเป็นเหมือนการอาร์มภพของ แนวความคิดแบบ Modernism ซึ่งได้รับการกล่าวขานว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางศิลปะที่วิจิตรแบบ สมัยใหม่(Artistic Modern Movement) อย่างแท้จริงเป็นครั้งแรก<sup>18</sup>

<sup>14</sup> Karen Livingstone and Linda Parry, International Arts and Crafts (London : V & A Publications, 2005), 9.

<sup>15</sup> Arts and Crafts Movement [Online], accessed 10 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Arts\\_and\\_Crafts\\_Movement](http://en.wikipedia.org/wiki/Arts_and_Crafts_Movement)

<sup>16</sup> Livingstone and Parry, International Arts and Crafts, 9.

<sup>17</sup> Arts and Crafts Movement [Online], accessed 10 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Arts\\_and\\_Crafts\\_Movement](http://en.wikipedia.org/wiki/Arts_and_Crafts_Movement)

<sup>18</sup> Livingstone and Parry, International Arts and Crafts, 7.

**1.2.4 Art Nouveau** อาร์ต นูโว(Art Nouveau) เป็นภาษาฝรั่งเศสแปลว่า New Art หรือศิลปะแบบใหม่ Art Nouveau ความนิยมสูงสุดในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ราวประมาณปีค.ศ. 1880 - ค.ศ. 1914 นับเป็นการคลี่คลายทางด้านรายละเอียดการประดับตกแต่งอาคารที่มีอย่างมากมายในช่วงเวลาก่อนหน้านี้<sup>19</sup>

โดยอาร์ตนูโว เลือกใช้รูปทรงของธรรมชาติมาลดทอนรายละเอียดให้ลื่นไหล และเรียบง่ายมากขึ้น Art Nouveau ขึ้นชมธรรมชาติเช่นเดียวกับ Arts and Crafts Movement หากแต่แตกต่างกันที่ Art Nouveau นั้นยอมรับความสามารถของเครื่องจักรและนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่องานออกแบบ นิทรรศการ Exposition Universelle ในปีค.ศ. 1900 ที่ปารีส ประเทศฝรั่งเศส และนิทรรศการ Esposizione Internazionale d' Arte Decorativa Modena ในปีค.ศ. 1902 ที่เมืองตูริน ประเทศอิตาลี สร้างปรากฏการณ์ครั้งสำคัญให้ผู้คนทั้งหลายได้รู้จักกับ Art Nouveau<sup>20</sup> สถาปนิกที่มีชื่อเสียงในการออกแบบสถาปัตยกรรมแบบ Art Nouveau ได้แก่ Otto Wagner<sup>21</sup> และ J.M. Olbrich ซึ่งได้ออกแบบผลงานที่น่าสนใจไว้ในออสเตรียและGlasgow<sup>22</sup>

**1.2.5 Modern Movement** สภาพสังคมของยุโรปในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 19 นั้นค่อนข้างวุ่นวายจากเรื่อง สงคราม และการปฏิบัติต่างๆอันส่งผลให้เกิดทฤษฎีแนวความคิดใหม่ๆ สถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่(Modern Architecture)จึงเป็นเสมือนผลลัพธ์ของกระบวนการทางความคิดแบบสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นสำหรับโลกศตวรรษที่ 20 อันมีศูนย์กลางอยู่ที่ระบบอุตสาหกรรม และทุนนิยม จุดเริ่มต้นมาจากประมาณปีค.ศ.1890 ที่มีการเกิดขึ้นของ อาร์ตนูโว(Art Nouveau) อันถือได้ว่าเป็นรากฐานของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture) แต่การเกิดขึ้นของ Art Nouveau นั้นยังไม่อาจสร้างน้ำหนักที่ชัดเจนได้มากเท่า Modern Architecture สถาปัตยกรรมสมัยใหม่(Modern Architecture) มีช่วงเวลาเริ่มต้นคือ ค .ศ.1900 - ค.ศ.1930 ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็นอีก 2 ช่วงเวลา ได้แก่

<sup>19</sup> Banister Fletcher, A History of Architecture on the comparative Method (London : University of London,1967) 1060.

<sup>20</sup> Art Nouveau [Online], accessed 26 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Art\\_Nouveau](http://en.wikipedia.org/wiki/Art_Nouveau)

<sup>21</sup> Heinz Geretsegger, Otto Wagner 1841-1918 (London : Academy Editions, 1979), 12.

<sup>22</sup> สมชาติ จิงสิริอารักษ์, “สถานการณ์ของสถาปัตยกรรมสากลในสมัยรัชกาลที่ 5 - 7,” เอกสารประกอบการสอนวิชา 262404 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย 2 ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546. (อัคราณา)

ช่วงที่ 1 (ค.ศ.1900 - ค.ศ.1910) เป็นระยะเริ่มแรกของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเสมือนการวางรากฐานให้กับสถาปนิกรุ่นหลัง โดยในช่วงเวลานี้มีสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่สถาปนิกคนสำคัญมาจากกลุ่มประเทศเยอรมันและออสเตรีย ได้แก่ Peter Behrens( ค.ศ.1868 - ค.ศ.1940) Max Berg, Otto Wagner(ค.ศ.1841 - ค.ศ.1918) Joseph Hoffmann(ค.ศ.1870 -ค.ศ.1956) และ Adolf Loos(ค.ศ.1870 - ค.ศ.1933)<sup>23</sup> เป็นช่วงเวลาที่เริ่มมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นในวงการสถาปัตยกรรม ได้แก่ การปฏิเสธรูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณ การใช้วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ การแสดงสัจจะของโครงสร้างและวัสดุของอาคาร การวางผังอาคารโดยคำนึงถึงพื้นที่ใช้สอย (Functionalism) และเหตุผล(Rationalism) มากกว่าหลักการสมมาตรแบบสถาปัตยกรรมคลาสสิก มีการออกแบบอาคารรูปทรงเรียบง่ายแบบกล่องเรขาคณิตไร้ลวดลายประดับ อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานี้ นับว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการเริ่มต้นทางความคิดแบบใหม่<sup>24</sup>

ช่วงที่ 2 (ค.ศ.1911 - ค.ศ.1930) สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เรพบเห็นในปัจจุบันมีรากฐานมาจากการสถาปัตยกรรมในช่วงนี้ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นทำงานของสถาปนิกอย่าง Walter Gropius (ค.ศ.1883 - ค.ศ.1964) Le Corbusier (ค.ศ. 1887 - ค.ศ.1966)และ Mies Van Der Rohe (ค.ศ. 1886 - ค.ศ.1969)<sup>25</sup> ผลงานที่ออกแบบโดยสถาปนิกกลุ่มนี้ล้วนมีรากฐานมาจากกลุ่มสถาปนิกช่วงที่ 1 แต่มีการพัฒนาทฤษฎีพื้นฐานให้เป็นระบบมากขึ้น ได้แก่ การออกแบบรูปทรงอาคารด้วยรูปทรงเรขาคณิตที่รุนแรงขึ้น การเน้นก้อนทึบและก้อนโปร่งของอาคารไปพร้อมกัน ปฏิเสธรูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณและลวดลาย ออกแบบผังอาคารโดยยึดประโยชน์ใช้สอยเป็นหลักโดยคำนึงการควบคุมขนาดด้วยระบบมาตรฐานแตกต่างกันไป แสดงออกถึงความเป็นอิสระของโครงสร้างและผนัง(Free Plan) เกิดการออกแบบผังแบบเปิดโล่ง(Open Plan) แสดงสัจจะของวัสดุ มองความงามของอาคารเป็นความงามของเครื่องจักรกล<sup>26</sup>

นอกจากกลุ่มประเทศเยอรมันและออสเตรียจะเป็นประเทศผู้นำของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่แล้ว สถาปนิกและศิลปินชาวดัชช์ก็มีบทบาทมากรองลงมาเช่นกันตั้งแต่ช่วงต้นปีค.ศ.1910

<sup>23</sup> Roberto Schezen, Adolf Loos Architecture 1903-1932, (London : The Monacelli Press, 1996), 12.

<sup>24</sup> สมชาติ จิงศิริอารักษ์, “สถานการณ์ของสถาปัตยกรรมสากลในสมัยรัชกาลที่ 5 - 7,” เอกสารประกอบการสอนวิชา 262404 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย 2 ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546. (อัคราณา)

<sup>25</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>26</sup> เรื่องเดียวกัน.

ซึ่งสถาปนิกกลุ่มนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม<sup>27</sup> คือ กลุ่มที่สร้างงานรุ่น 1 ได้แก่ Hendrik P. Berlage (ค.ศ. 1856 - ค.ศ. 1934) เขาเคยออกแบบ Holland House ในลอนดอน ที่แสดงแนวความคิดแบบ Structure Expressionism ด้วยการโชว์แนวเสา Kramer และ De Klerke ซึ่งได้รับอิทธิพลจากพวก Expressionism มักจะออกแบบการก่อผนังขนาดใหญ่ที่มีระนาบตรงผสมโค้ง โดยเฉพาะตรงมุมอาคาร และก่อด้วยอิฐทั้งหลัง

กลุ่มที่สร้างงานรุ่น 2 มีชื่อกลุ่มว่า De Stijl หรือ Neo-Plastics (สำหรับกลุ่มจิตรกร และประติมากรรม) เริ่มทำงานในช่วงปีค.ศ. 1920 สถาปนิกในกลุ่มที่สำคัญ ได้แก่ Gerrit Rietveld Jacobus Johannes Pieter Oud และ Theo van Doesburg กลุ่มศิลปิน ได้แก่ Piet Mondrian และ Theo van Doesburg โดยลักษณะสำคัญของงานกลุ่มนี้ได้แก่ อาคารจะเป็นทรงลูกบาศก์ ที่มีรูปด้านเป็นสี่เหลี่ยมมุมฉาก ตัวอาคารทาสีสดใสแบบภาพของ Mondrian มีการยื่นผนังเข้าและออกไม่ใช่ผิวต่อเนื่องเรียบลื่นแบบพวก Modernism และวางผังโดยเน้นประโยชน์ใช้สอย<sup>28</sup>

**1.2.6 Art Deco** อาร์ต เดโค (Art Deco) เป็นกระแสการออกแบบหลักที่ได้รับความนิยมอย่างท่วมท้นในช่วงปีค.ศ. 1910 - 1939 และรุ่งเรืองอย่างสูงสุดในยุค 20'S - 30'S (1920'S -

1930'S) Art Deco ความสำเร็จแพร่กระจายอย่างกว้างขวางไปสู่ งานสถาปัตยกรรม งานตกแต่งภายใน งานออกแบบอุตสาหกรรม แฟชั่น จิตรกรรม กราฟฟิก หรือแม้กระทั่งภาพยนตร์<sup>29</sup>

Art Deco เริ่มต้นมาจากการรวมตัวของกลุ่มศิลปินฝรั่งเศสในช่วงหลังจาก

นิทรรศการ Universal Exposition ปีค.ศ. 1900 ภายใต้ชื่อกลุ่มว่า “La Societe des Artistes Decorateurs” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศิลปะการประดับตกแต่งของฝรั่งเศสให้อยู่แนวหน้าในระดับนานาชาติ ผู้ร่วมก่อตั้งคือ Hector Guimard, Eugene Grasset, Raoul Lachenal, Paul Follot, Maurice Dufrene และ Emile Decour ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้มีผลอย่างมากต่อกระแส Art Deco

กลุ่ม “La Societe des Artistes Decorateurs” ก่อให้เกิดนิทรรศการชื่อว่า “1925 Exposition Internationale des Arts Decoratifs et Industriels Modernes” (1925 International Exposition of Modern Industrial and Decorative Arts) โดยผู้จัดตั้งใจไว้ว่าให้ผลงานทุกชิ้นที่อยู่ใน

---

<sup>27</sup> สมชาติ จิงสิริอารักษ์, “สถานการณ์ของสถาปัตยกรรมสากลในสมัยรัชกาลที่ 5 - 7,” เอกสารประกอบการสอนวิชา 262404 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย 2 ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546. (อัคราณา)

<sup>28</sup> เรื่องเดียวกัน.

<sup>29</sup> Art Deco [Online], accessed 10 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Art\\_Deco](http://en.wikipedia.org/wiki/Art_Deco)

นิทรรศการต้องแสดงถึงแรงบันดาลใจแบบสมัยใหม่และจุดเริ่มต้นอันแท้จริง “A Modern Inspiration and A Real Originality”<sup>30</sup> ซึ่งจากนิทรรศการนี้ถือว่าเป็นจุดรุ่งเรืองสูงสุดของArt Deco<sup>31</sup> และภายหลังจากนิทรรศการนี้ทำให้เกิดชื่อ “Art Deco” ขึ้นมาแทนที่ “Style Moderne” ซึ่งเป็นชื่อเรียกก่อนหน้านี้<sup>32</sup>

ภายในงาน “1925 Exposition Internationale des Arts Decoratifs et Industriels Modernes” มีการสร้างสถาปัตยกรรมแบบ Art Deco ที่น่าสนใจขึ้นมากมาย<sup>33</sup> และจัดว่าเป็นสถาปัตยกรรมแบบArt Decoที่ดีที่สุด<sup>34</sup> แม้จัดแสดงเพียง 6 เดือนเท่านั้น<sup>35</sup> แต่สร้างปรากฏการณ์อันสำคัญต่อ สถาปนิกและนักออกแบบเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นเสมือนงานทดลองที่แสดงรูปลักษณ์ของอาคารแบบใหม่ การใช้วัสดุแบบใหม่

Art Deco เป็นการผสมรวมกันระหว่างความงามแบบเลิศจุฬาราชวัง(Elegant) และงานสมัยใหม่ที่หรูหราทันสมัย(Stylish Modernism) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากหลากหลายแขนงไม่ว่าจะเป็น Primitive Arts,<sup>36</sup> Cubism,<sup>37</sup> Futurism, Art Nouveau, Modernism และConstructionism เป็นต้น ลักษณะเด่นของงานArt Deco อยู่ที่รูปทรงที่ไล่ระดับ เรียบง่ายกว่าหรูหรา การประดับตกแต่งด้วยประติมากรรมที่อยู่ในโครงเส้นแบบเรียบง่ายและลดทอนรายละเอียดเส้นสายที่คมกริบ และการใช้วัสดุใหม่ เป็นต้น นับว่าเป็นงานสมัยใหม่แบบฝรั่งเศส(French Modern) Art Deco เป็นตัวแทนของความหรูหราฟุ้งเฟ้ออันเป็นปฏิกิริยาตอบโต้กับภาวะหลังสงครามโลกครั้งที่1 แต่เป็นความหรูหราที่สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่(Modern Context) แสดงถึงความร่ำรวยและทันสมัย

สถาปนิก Art Deco ที่มีชื่อเสียงได้แก่ Albert Anis, Ernest Cormier, Banister Flight Fletcher, Bruce Goff, Charles Holden, Raymond Hood, Ely Jacques Kahn, Edwin

<sup>30</sup> Lucy Trench, In The Deco Style (London : Thames and Hudson, 1987), 106.

<sup>31</sup> Eva Weber, Art Deco (London : Bison Books, 1993), 8.

<sup>32</sup> Art Deco [Online], accessed 10 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Art\\_Deco](http://en.wikipedia.org/wiki/Art_Deco)

<sup>33</sup> Berlinda Giles, Art Deco (London : Quintet Publishing Limited, 1989), 6.

<sup>34</sup> Alastair Duncan, Art Deco (London : Thames and Hudson, 1988), 175.

<sup>35</sup> Mike Darton and Patricia Bayer, Encyclopedia of Art Deco (New York : E.P. Dutton, 1988), 8.

<sup>36</sup> Berlinda Giles, Art Deco, 8.

<sup>37</sup> Bevis Hillier and Stephen Escritt, Art Deco Style (London : Phaidon Press, 1997) 11.

Lutyens, William van Alen, Wirt C. Rowland, Giles Gilbert Scott, Joseph Sunlight, Ralph Walker, Thomas Wallis และ Owen Williams<sup>38</sup>

**1.3 การเรียนการสอนวิชาสถาปัตยกรรม สำหรับใน โลกตะวันตกนั้น** Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts(ENSB-A) เป็นสถาบันสอนสถาปัตยกรรมและศิลปะแบบโบราณที่มีชื่อเสียงมาก โดยตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำSeine ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถาน Louvre กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส การเรียนการสอนที่สถาบันแห่งนี้เน้นไปที่สถาปัตยกรรมแบบคลาสสิกแบบโบราณที่มีระเบียบแบบแผนสืบทอดต่อมา ผลิตสถาปนิกที่มีความสำคัญต่อสถาปัตยกรรมแบบโบราณเป็นจำนวนมาก<sup>39</sup>

ในระยะเริ่มแรก Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts ใช้ชื่อว่า Académie des Beaux-Arts ถูกก่อตั้งขึ้นมาในปี .ศ.1648 โดยการนำของCardinal Mazarin ภายใต้การดูแลของราชการ สถาบันก่อตั้งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาที่มีความสามารถทางด้านศิลปะแขนงต่างๆ โดยในระยะเริ่มแรกสถาบันแห่งนี้เปิดรับสมัครแต่นักศึกษาชายล้วน

ในปี.ศ.1816 สถาบันย้ายจากที่ตั้งเดิมมายังที่ตั้งในปัจจุบันคือบริเวณ ริมแม่น้ำ Seine ตรงข้ามพิพิธภัณฑสถาน Louvre<sup>40</sup> ต่อมาในปี .ศ.1863 สมัยของกษัตริย์นโปเลียนที่ 3 Académie des Beaux-Arts ได้แยกตัวออกจากการดูแลของราชการและเปลี่ยนชื่อเป็น L' École des Beaux-Arts และเริ่มรับนักศึกษาหญิงเข้ามาศึกษาตั้งแต่ปี.ศ.1897 เป็นต้นมา<sup>41</sup>

หลักสูตรของสถาบันแห่งนี้แบ่งเป็น “Academy of Painting and Sculpture” และ “Academy of Architecture” โดยทั้ง 2 หลักสูตรต่างมุ่งเน้นการเรียนการสอนไปที่ ศิลปะและสถาปัตยกรรมคลาสสิกของกรีกโบราณและโรมันเป็นสำคัญ<sup>42</sup> แต่ทั้งหมดนี้ดำเนินไปภายใต้

<sup>38</sup> Art Deco [Online], accessed 10 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Art\\_Deco](http://en.wikipedia.org/wiki/Art_Deco)

<sup>39</sup> Arthur Drexler, The Architecture of The Ecole des Beaux Arts New York : The Museum of Modern Art, 1977), 34.

<sup>40</sup> History of l'Ecole nationale supérieure des Beaux-arts [Online], accessed 22 March 2007. Available from <http://www.culture.gouv.fr/ENSBA/History.html>

<sup>41</sup> École des Beaux-Arts [Online], accessed 22 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Ecole\\_des\\_Beaux-Arts](http://en.wikipedia.org/wiki/Ecole_des_Beaux-Arts)

<sup>42</sup> École des Beaux-Arts [Online], accessed 22 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Ecole\\_des\\_Beaux-Arts](http://en.wikipedia.org/wiki/Ecole_des_Beaux-Arts)

แนวความคิดเชิงสุนทรียภาพแบบสมัยใหม่(Concept of Modern Aesthetic Thinking) ที่เน้นความเรียบง่าย เก๋ขลังเคลาและกลมกลืน<sup>43</sup>

สถาบันแห่งนี้มีการจัดประกวดแบบบ่อยครั้งเพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาได้พัฒนาฝีมือของตนเอง แต่ในทุกปีนักศึกษาในทุกแขนงจะได้รับการเข้าร่วมการแข่งขันประกวดแบบเพื่อชิงทุนการศึกษา ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ภายใต้ชื่อการประกวดว่า Grand Prix de Rome ซึ่งการประกวดแบบนี้เป็นการประกวดแบบครั้งใหญ่ประจำปี ซึ่งได้รับความสนใจจากนักศึกษาเป็นอย่างมาก แบ่งประเภทของผลงานออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และงานแกะสลัก โดยการประกวดแบบนี้เกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ.1663 ผู้ชนะการแข่งขันจะได้ไปศึกษาที่ Academie de France a Rome ในกรุงโรม ประเทศอิตาลี ที่ก่อตั้งโดยฝรั่งเศสในสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งเป็นโอกาสอันดีในการฝึกฝนฝีมือ ได้รับชื่อเสียง และเป็นใบเบิกทางอย่างดีในการประกอบวิชาชีพหลังจบการศึกษา ประเพณีการประกวดแบบ Prix de Rome นี้มียาวนานรวม 320 ปี<sup>44</sup> ในสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้มีการคัดเลือกผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันแห่งนี้ไปตกแต่งพระราชวัง Versailles อันเป็นพระราชวังที่ค่อนข้างหรูหราเป็นอย่างมากด้วย ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 เป็นยุคอันเฟื่องฟูของสถาปัตยกรรมแบบ Beaux-Arts สถาบันได้รับการขนานนามไปยังหลายประเทศทั่วโลกว่าเป็นสถาบันสอนวิชาสถาปัตยกรรมที่ยอดเยี่ยม และมีมาตรฐานสูง นักศึกษาจากทั่วโลกจึงต่างมุ่งหน้ามาศึกษา ณ สถาบันแห่งนี้ และนำไปออกแบบอาคารต่างๆในประเทศของตน ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1968 แผนกสถาปัตยกรรมถูกตัดออกจากสถาบัน แม้จะมีการประท้วงยับยั้งของเหล่านักศึกษาที่เมือง Sorbonne แล้วก็ตาม ในปีเดียวกันการประกวดแบบ Prix de Rome ก็ถูกยุติลงด้วย จากนั้นสถาบันจึงเปลี่ยนชื่อเป็น Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts<sup>45</sup>

สถาปัตยกรรมแบบโบซาร์ (Beaux-Arts Architecture) เป็นคำเรียกที่หมายถึงสถาปัตยกรรมที่ออกแบบโดยสถาปนิกที่ผ่านการเรียนในสถาบัน Ecole des Beaux - Arts ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากในสถาปัตยกรรมยุโรปในช่วงปีค.ศ. 1860 – ค.ศ. 1914 และรวมไปถึง

<sup>43</sup> History of l'Ecole nationale supérieure des Beaux-arts [Online], accessed 22 March 2007. Available from <http://www.culture.gouv.fr/ENSBA/History.html>

<sup>44</sup> History of l'Ecole nationale supérieure des Beaux-arts [Online], accessed 22 March 2007. Available from <http://www.culture.gouv.fr/ENSBA/History.html>

<sup>45</sup> École des Beaux-Arts [Online], accessed 22 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Ecole\\_des\\_Beaux-Arts](http://en.wikipedia.org/wiki/Ecole_des_Beaux-Arts)

สหรัฐอเมริกาในช่วงปีค.ศ. 1885 – ค.ศ. 1920<sup>46</sup> ลักษณะเด่นของสถาปัตยกรรมแบบโบซาร์ ได้แก่ การใช้งานประติมากรรมรูปลักษณ์แบบอนุรักษนิยมภายใต้โครงสร้างที่เรียบง่ายสมัยใหม่ ความสมมาตร(Symmetry) การจัดลำดับความสำคัญของพื้นที่(Hierarchy of Spaces) งานโลหะที่ประณีต และการใส่ใจในรายละเอียดต่างๆที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรม<sup>47</sup> ตัวอย่างสถาปัตยกรรมแบบโบซาร์ที่มีชื่อเสียงได้แก่ Opera Garnier Gare d'Orsay และ Palais de Chaillot การฝึกฝนของสถาปนิกจาก Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts นั้นให้ความสำคัญกับการเสกซ์แบบร่างขั้นต้นที่แสดงแนวความคิดให้สวยงามและรวดเร็ว เน้นการฟรีเซนส์การเขียนแบบภาพทัศนียภาพ (Perspective) และความรู้ในเรื่องรายละเอียดในงานสถาปัตยกรรมต่างๆ(Detail)<sup>48</sup> หากแต่หัวใจของ Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts อยู่ที่หลักการทางความคิดแบบสมัยใหม่ผ่านหน้าตาอาคารแบบต่างๆ<sup>49</sup> จากการค้นเอกสารใบรายงานผลการศึกษาทำให้ทราบว่าในช่วงปีค.ศ. 1918 – ค.ศ. 1927 ที่หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากรศึกษาอยู่ที่ Ecole Nationale Supérieure des Beaux - Arts นั้น ในแผนกของสถาปัตยกรรมนั้น วิชาที่สอนมีทั้งสถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ดังที่ปรากฏอยู่ในใบคำแปลรายงานผลการศึกษาของหม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร นอกจากนั้นเหรียญรางวัลและผลงานในการประกวดแบบขณะศึกษาของสถาปนิกก็แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการประกวดแบบของนักศึกษา

นอกจาก Ecole Nationale Supérieure des Beaux - Arts ในประเทศฝรั่งเศสที่มีสถาปนิกไทยรุ่นบุกเบิกๆไปศึกษา 3 คน ได้แก่ หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร หม่อมเจ้าสมัยเฉลิม กฤดากร และนายจิตรเสน อภัยวงศ์แล้ว University of Liverpool เป็นอีกสถาบันหนึ่งในประเทศอังกฤษที่มีสถาปนิกไทยรุ่นบุกเบิกๆไปศึกษาถึง 2 คน ได้แก่ นายนารถ โพธิประสาท และพระสาโรชรัตนนิมมานก์

<sup>46</sup> Beaux-Arts architecture [Online], accessed 22 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Beaux-Arts\\_architecture](http://en.wikipedia.org/wiki/Beaux-Arts_architecture)

<sup>47</sup> Beaux-Arts architecture [Online], accessed 22 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Beaux-Arts\\_architecture](http://en.wikipedia.org/wiki/Beaux-Arts_architecture)

<sup>48</sup> Arthur Drexler, The Architecture of The Ecole des Beaux-Arts, 22.

<sup>49</sup> สัมภาษณ์ สมชาติ จิงสิริอารักษ์ , อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 23 มีนาคม 2550.

University of Liverpool ตั้งอยู่ที่เมืองลิเวอร์พูล ประเทศอังกฤษ มหาวิทยาลัยก่อตั้งในปี ค.ศ.1881 ภายใต้ชื่อ University College Liverpool<sup>50</sup> ในระยะเริ่มแรกได้เรียกรายเงินในการก่อตั้ง มหาวิทยาลัยจากประชาชนเมืองลิเวอร์พูล และนักศึกษาส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ยากจนแต่มีความรู้ความสามารถและวิทยาลัยสนับสนุนในรูปของการมอบทุนการศึกษา ต่อมาปีค.ศ.1903 University College Liverpool ได้กลายเป็นมหาวิทยาลัยอิสระภายใต้ชื่อ University of Liverpool มหาวิทยาลัยแห่งนี้นับเป็น Civic University แห่งแรกในช่วงต้นๆ<sup>51</sup> ที่ส่งเสริมต่อการเจริญเติบโตของเมือง อันสอดคล้องกับที่ตั้งของเมืองที่เป็นเมืองท่าหลักในช่วงศตวรรษที่19<sup>52</sup> อันมีความเจริญเติบโตทางด้านธุรกิจ

หากกล่าวถึงคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยลิเวอร์พูลแล้ว บุคคลที่มีบทบาทต่อสถาบันและวงการสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ของอังกฤษเป็นอย่างมากเห็นจะไม่พ้น Sir Charles Herbert Reilly สถาปนิก นักวางผังเมืองและนักเขียน ในช่วงปีค.ศ.1904 Charles Herbert Reilly ได้เข้ารับตำแหน่งเป็นอาจารย์ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยลิเวอร์พูล Charles Herbert Reilly เกิดในลอนดอน วันที่ 4 มีนาคม ค.ศ.1874 และเสียชีวิตที่ลอนดอนในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1948 Charles Herbert Reilly มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อวงการสถาปัตยกรรมในประเทศอังกฤษช่วงศตวรรษที่20 เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสอนนักศึกษาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ให้หลุดพ้นจากระบบเก่า ลูกศิษย์ของเขาหลายคนกลายเป็นสถาปนิกยุคโมเดิร์น(Modern Architect) อย่างเช่น George Checkley และ Maxwell Fry

Charles Herbert Reilly เป็นลูกชายของ Charles Reilly สถาปนิกและนักสำรวจ หลังจากจบการศึกษาจาก Merchant Taylors School และ Queens' College เมืองCambridgeแล้ว เขาก็ทำงานเป็นดราฟต์แมนกับบิดาโดยไม่รับค่าจ้างเป็นเวลา 2 ปี จากนั้นจึงเข้าทำงานในบริษัทของ John Belcher สถาปนิกชาวอังกฤษ ในปีค.ศ.1898 เขาได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ Associate of the Royal Institute of British Architects(RIBA) Charles Herbert Reilly ได้เป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาการ

---

<sup>50</sup> University of Liverpool [Online], accessed 10 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/University\\_of\\_Liverpool](http://en.wikipedia.org/wiki/University_of_Liverpool)

<sup>51</sup> History of University of Liverpool [Online], accessed 22 March 2007. Available from <http://www.liv.ac.uk/about/history/index.htm>

<sup>52</sup> Peter Richmond, Marketing Modernisms: The Architecture and Influence of Charles Reilly (Liverpool : Liverpool University Press, 2001), XVIII.

ออกแบบสถาปัตยกรรมที่ King's College กรุงลอนดอน และในระหว่างปีค.ศ. 1900 เขาได้ร่วมมือกับ Stanley Peach ออกแบบโรงไฟฟ้า ต่อมาในปีค.ศ.1904 จึงได้มาทำหน้าที่เป็นอาจารย์คนสำคัญของวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยลิเวอร์พูล นอกจากนี้ Charles Herbert Reilly เคยเป็นผู้บริหารของ Associate of the Royal Institute of British Architects(RIBA) ในปีค.ศ.1906 และค.ศ.1909 ด้วย ในช่วงปีค.ศ.1909 ได้เกิดการก่อตั้ง Department of Civic Design ขึ้นภายใน Liverpool School of Architecture เขาทำงานสอนที่นี่ไปจนกระทั่งปีค.ศ.1933 ในปีค.ศ.1943เขาได้รับรางวัล Royal Gold Medal for Architecture และในปีค.ศ.1944 ได้รับการแต่งตั้งยศเป็น Knighted<sup>53</sup>

การเรียนการสอนที่ University of Liverpool โดยการนำของ Charles Herbert Reilly เน้นไปที่การออกแบบโดยเน้นภาพรวมของเมือง(Civic Design) เพื่อสอดคล้องกับสภาพสังคมสมัยใหม่ Charles Herbert Reilly มีความเชื่อแบบ Beaux - Arts แต่เขาพยายามปฏิเสธ เขานำลักษณะการออกแบบสถาปัตยกรรมแบบ Ecole Nationale Supérieure des Beaux-Arts มาใช้กับงานสถาปัตยกรรมแบบสมัยใหม่(Modern Architecture)มากขึ้น และเรียกงานเหล่านี้ว่า Monumental Classic แต่ไม่ได้รับความนิยมเท่าใดนัก เนื่องจากลิเวอร์พูลเป็นเมืองท่าหน้าด่านการติดต่อกับประเทศสหรัฐอเมริกา จึงทำให้ Charles Herbert Reilly มีโอกาสได้เดินทางไปประเทศสหรัฐอเมริกาอยู่เสมอ อันเป็นเหตุทำให้เขาได้ติดตามติดตามความคืบหน้าทางสถาปัตยกรรมสมัยใหม่อย่างต่อเนื่อง และในปีค.ศ.1930 Charles Herbert Reilly ก็ได้เริ่มออกแบบงานแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ขึ้น<sup>54</sup> แต่ตลอดมาเขามิเคยเปลี่ยนหลักสูตรของสถาบัน Liverpool แต่อย่างใดเลย

## 2. สภาพการณ์ในประเทศไทย

เมื่อทราบถึงสภาพการณ์ของต่างประเทศเพื่อทราบถึงภาพรวมแล้ว ก็ต้องศึกษาถึงสภาพการณ์ในประเทศไทยด้วย โดยแยกเป็นเรื่องต่างๆ ดังนี้

**2.1 สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง** ตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2394 - พ.ศ.2411) ประเทศมหาอำนาจของตะวันตกได้แผ่อิทธิพลมาถึงประเทศไทย

<sup>53</sup> Charles Herbert Reilly [Online], accessed 10 March 2007. Available from [http://en.wikipedia.org/wiki/Charles\\_Herbert\\_Reilly](http://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Herbert_Reilly)

<sup>54</sup> สัมภาษณ์ สมชาติ จิงสิริอารักษ์ , อาจารย์คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 23 มีนาคม 2550.

และรุนแรงมากในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2411 - พ.ศ.2453) โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งในสมัยนั้นได้มีการเสียดินแดนบางส่วนเพื่อแลกกับเอกราชของประเทศไทยไว้ด้วย ได้แก่ ดินแดนที่เป็นประเทศลาวและกัมพูชาในปัจจุบันให้กับประเทศฝรั่งเศส และดินแดนทางภาคเหนือของมาเลเซียในปัจจุบันให้ประเทศอังกฤษ

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมตะวันตกอย่างมาก<sup>55</sup> ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านค่านิยมของคนในสังคม และการใช้ชีวิต รวมถึงวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป ในสมัยนี้มีการปฏิรูปการศึกษาเปลี่ยนจากแบบไทยให้เป็นแบบตะวันตกที่มีการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในโรงเรียน มีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดินเป็นกระทรวง ทบวง กรม มีการเลิกทาสและระบบไพร่ มีการปฏิรูประบบศาลใช้กฎหมายสากล มีการปฏิรูประบบสาธารณสุขตั้งโรงพยาบาลศิริราชเป็นโรงพยาบาลแบบตะวันตกครั้งแรก มีการปฏิรูประบบสาธาณูปโภคต่างๆ ตัดถนน สร้างเส้นทางรถไฟ รถรางไฟฟ้า การไฟฟ้า การประปา การไปรษณีย์โทรเลข มีการปฏิรูประบบทหารให้เป็นการฝึกในโรงเรียนแบบตะวันตก

ครั้นพอถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่6 (พ.ศ. 2453 - พ.ศ.2468) ในปีพ.ศ. 2460 ประเทศไทยได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 กับฝ่ายพันธมิตร ประกาศสงครามกับเยอรมันและออสเตรีย - ฮังการี เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 จบไปในปีพ.ศ. 2461 ประเทศไทยที่เข้าร่วมเป็นฝ่ายพันธมิตร ได้รับชัยชนะ<sup>56</sup> ได้เป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ และไทยได้โอกาสเรียกร้องให้ตะวันตกแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมทางด้านศาลและภาษี โดยมีสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ยอมแก้ไขสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและให้ไทยตั้งอัตราภาษีศุลกากรเอง หลังจากนั้นประเทศอื่นๆก็ทยอยแก้ไขสัญญา ระหว่างปีพ.ศ.2463 - พ.ศ.2469

การศึกษาภาคบังคับเริ่มครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการสร้างโรงเรียนเกิดขึ้นมากมาย นอกจากนั้นยังมีการขยายตัวทางคมนาคมโดยเฉพาะการสร้างทางรถไฟทำให้เกิดโครงการวิศวกรรมโยธานานาใหญ่อย่างสะพานพระราม 6 ที่สร้างในปีพ.ศ.2465 – พ.ศ.2469 มีการสร้างสถานีรถไฟหัวลำโพงในปี พ.ศ.2459 ทางด้านสาธาณูปโภคมีการสร้างโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สถานเสาวภา โรงไฟฟ้าสามเสน และการประปา

<sup>55</sup> ชาตรี ประทีปนันทการ, การเมืองและสังคมในศิลปสถาปัตยกรรม สยามสมัย ไทยประยุกต์ ชาตินิยม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, 2547), 112.

<sup>56</sup> สดใส ชันติวรพงศ์, ความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศตะวันตก (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคสดีไทย, 2517), 56.

ในรัชกาลนี้ได้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและการคลังเนื่องจากรัฐบาลใช้จ่ายเงินจำนวนมากไปในการทหาร การศาล และสาธารณูปโภค ทำให้งบประมาณแผ่นดินขาดดุลตั้งแต่ พ.ศ.2463

พ.ศ.2455 เกิดเหตุการณ์ “กบฏ .ศ.130” เป็นการพยายามจะก่อรัฐประหาร โดยกลุ่มทหารและพลเรือน นำโดยร้อยเอกขุนทวยหาญพิทักษ์ (นายแพทย์เหล็ง ศรีจันทร์) เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย แต่ไม่สำเร็จทุกคนถูกจับกุม<sup>57</sup> รัชกาลที่ 6 จึงสร้างกระแสชาตินิยมให้คนไทย ให้คนไทยรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เพื่อมิให้ประชาชนเรียกร้องประชาธิปไตย เพราะทรงเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อม และสร้างลัทธิต่อต้านคนจีน<sup>58</sup>

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2468 - พ.ศ.2477) ได้เกิดปัญหาเศรษฐกิจที่สั่งสมมาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 6 เมื่อรัชกาลที่ 7 ทรงขึ้นครองราชย์จึงใช้นโยบาย “ตัดทอนรายจ่าย” ในการแก้ปัญหา แต่นโยบายนี้ไม่สามารถแก้ปัญหาให้ดีขึ้นได้ กลับทำให้ประชาชนเดือดร้อนยิ่งขึ้น จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่คณะราษฎรใช้เป็นเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475<sup>59</sup>

**2.2 กระแสความนิยมของสถาปัตยกรรมในประเทศไทย** อย่างที่ทราบกันดีแล้วว่ากระแสนิยมในเรื่องสถาปัตยกรรมตะวันตกนั้นเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา เริ่มปรากฏให้เห็นในสมัยรัชกาลที่ 4 และขยายตัวชัดเจนมากในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยในช่วงนี้สถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นจะเป็นแบบลอกเลียนตะวันตกนี้และเป็นที่นิยมในผู้ที่อยู่ในแวดวงชั้นสูง เช่น พระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์หลังจากที่รัชกาลได้เสด็จประพาสยุโรป ทำให้ได้ทรงทอดพระเนตรเห็นพระราชวังและสวนในพระราชวังหลายแห่งในยุโรป<sup>60</sup>

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีสถาปนิกต่างประเทศเข้ามาออกแบบอาคารจำนวนมาก ซึ่งมีสถาปนิกแต่ละท่านประจำอยู่ในหน่วยราชการต่างๆ คนสำคัญๆ

<sup>57</sup> ดนัย ไชยโยธา, ประวัติศาสตร์ไทย : ยุคกรุงธนบุรี ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2546), 23.

<sup>58</sup> ชาตรี ประภิตนันทการ, การเมืองและสังคมในศิลปะสถาปัตยกรรม สยามสมัย ไทยประยุกต์ ชาตินิยม, 162.

<sup>59</sup> ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ สมภพ มานะรังสรรค์, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย จนถึง พ.ศ.2484 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), 25.

<sup>60</sup> หม่อมราชวงศ์ แ่งน้อย ศักดิ์ศรี, หนังสือชุดคลื่นความคิด (กรุงเทพมหานคร : อี เอส พี พรินท์, 2537), 33.

ได้แก่ Joachim Grassi Carlo Allegri Mario Tamagno และ Karl Dohring สถาปนิกต่างชาติช่วงนี้ เป็นผู้เริ่มนำสถาปัตยกรรมตะวันตกแบบ Classicism และ Romanticism มาเผยแพร่ในประเทศไทย ตามพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ 5 สถาปนิกต่างชาติเหล่านี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอิตาเลียน กลุ่มเยอรมันและอังกฤษ ในปลายรัชกาลที่ 5 (ค.ศ.พ) 2450 เป็นต้นมางานสถาปัตยกรรมแบบ (Modern Style) ได้เริ่มเกิดขึ้นครั้งแรกโดย Karl Dohring ในผลงานออกแบบอย่างพระราชวังบ้านปืนซึ่งสร้างสำเร็จ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นอาคารแบบสมัยใหม่ ใช้วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ตกแต่งด้วยลวดลายธรรมชาติ พื้นที่ว่างในอาคารต่อเนื่อง ลื่นไหล งานประเภทนี้ในยุโรปเรียกว่า Jugendstil ซึ่งก็เป็นต้นกำเนิดหนึ่งของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ (Modern Architecture)

สรุปแล้วในสมัยของรัชกาลที่ 5 มีสถาปัตยกรรม 4 กลุ่มใหญ่ ดังนี้<sup>61</sup>

### 2.2.1 Classicism แบ่งเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มแรก Italian Classicism

(Palladianism) อย่าง วังบูรพาภิรมย์ พระราชวังสราญรมย์ กระทรวงกลาโหม Neo-Renaissance อย่าง พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท พระที่นั่งอนันตสมาคม และ Second Empire อย่าง พระที่นั่งบรมพิมาน พระที่นั่งราชฤทธิรุ่งโรจน์ กลุ่มที่ 2 German Baroque อย่างวังบางขุนพรหม

และกลุ่มที่ 3 Romanticism แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ Neo Gothic และ Country Houses (แบบอิตาเลียนปนอังกฤษ) อย่าง อุโบสถวัดนิเวศธรรมประวัติ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระที่นั่งวิมานเมฆ

### 2.2.2 Modern Style (Art Nouveau/Jugendstil) อย่างพระราชมารชานิเวศน์(วังบ้าน

ปืน)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีรูปแบบของสถาปัตยกรรมตะวันตกที่นิยม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้<sup>62</sup>

กลุ่มแรก Classicism เช่น สถานีหัวลำโพง สถานเสาวภา กลุ่มที่ 2 Romanticism แบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อย ดังนี้ Venetian Gothic เช่น บ้านนรสิงห์ บ้านบรรทมสินธุ์ Neo-Gothic เช่น พระที่นั่งนงคราญสโมสร พระที่นั่งพิมานจักรี Bungalow เช่น เรือนข้าราชการในพระราชวังสนามจันทร์ และ Tudor เช่น บ้านมนังคศิลา และกลุ่มที่ 3 Modern Style เช่น ดำหนักสมเด็จฯ วังวรดิศ

ในสมัยรัชกาลที่ 7 มีรูปแบบของสถาปัตยกรรมตะวันตกที่นิยม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

<sup>61</sup> สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์, “สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ,” เอกสารประกอบการสอนวิชา 262404 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย 2 ภาควิชา ศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546. (อัคราณา)

<sup>62</sup> สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์, “สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ,” เอกสารประกอบการสอนวิชา 262404 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย 2 ภาควิชา ศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546. (อัคราณา)

กลุ่มแรก Modern Architecture กลุ่มที่ 2 งานวิศวกรรมสมัยใหม่ และกลุ่มที่ 3 Romanticism<sup>63</sup>

นอกจากกระแสนิยมสถาปัตยกรรมตะวันตกที่ปรากฏให้เห็นแล้ว สถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณีก็มีให้เห็นควบคู่กันไปด้วยและยังเป็นที่นิยมอย่างมากเช่นกัน เช่น การสร้างวัดเบญจมบพิตรของรัชกาลที่ 5 และพระราชวังสนามจันทร์ ก็ตัวอย่างที่ทำให้สามารถเห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับพระราชนิยมของรัชกาลที่ 6 ต่อสถาปัตยกรรมตะวันตกอันควบคู่ไปกับสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณี เนื่องจากกลุ่มอาหารบางหลังในพระราชวังนี้ เป็นทั้งแบบตะวันตก และแบบไทยประเพณี<sup>64</sup>

ช่างหลวงไทยที่มีชื่อเสียงได้แก่ สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ผู้ออกแบบวัดเบญจมบพิตร พระยาจินดารังสรรค์ผู้ออกแบบหอประชุมโรงเรียนวชิราวุธ หลวงวิศาลศิลปกรรม (ปลั่ง) ผู้ออกแบบตึกขาวโรงเรียนวชิราวุธ พระพรหมพิจิตร(เชื้อ ปัทมานนท์) ผู้ออกแบบวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ บางเขน และประจวบศุภสวัสดิโก<sup>65</sup> ซึ่งท่านทั้งหลายนี้นับเป็นผู้มีคุณูปการต่อแวดวงการออกแบบสถาปัตยกรรมไทยเป็นอย่างมาก

**2.3 การเรียนการสอนวิชาสถาปัตยกรรม** ประเทศไทยเริ่มมีการศึกษาภาคบังคับในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ถึงกระนั้นก็ตามยังมิได้มีการสอนวิชาสถาปัตยกรรมในมหาวิทยาลัย ผู้ที่ประสงค์จะเรียนวิชานี้ตามแบบแผนของตะวันตกจะต้องไปศึกษาต่างประเทศ ซึ่งในช่วงแรกประเทศที่ชาวไทยนิยมไปเรียนคือประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ แต่ในอีกเส้นทางหนึ่งที่ขนานกันไปคนไทยมีการสอนแบบนอกระบบอยู่แล้วที่เป็นการศึกษาแบบช่างหลวง คือเป็นการที่ครูสอนศิษย์นอกโรงเรียนและฝึกทำงานกับครู สืบทอดวิชาจากครูไป

<sup>63</sup> สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์, “สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ,” เอกสารประกอบการสอนวิชา 262404 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย 2 ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546. (อัคราณา)

<sup>64</sup> ชาตรี ประภิตนันทการ, การเมืองและสังคมในศิลปะสถาปัตยกรรม สยามสมัย ไทยประยุกต์ ชานินิยม, 217.

<sup>65</sup> สมชาติ จิ่งสิริอารักษ์, “ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย 2,” เอกสารประกอบการสอนวิชา 262404 ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย 2 ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546. (อัคราณา)